

Virginia Woolf
MED DEJANJI

prevedla Jana Unuk

Bil je poletni večer, sedeli so v veliki sobi z okni, odprtimi na vrt, in se pogovarjali o greznici. Grofijski svet je obljubil, da bodo v vas napeljali vodo, vendar je niso.

Gospa Haines, posestnikova žena, ženska z gosjim obrazom in očmi, izbuljenimi, kot da bi videle v obcestnem jarku kaj, kar bi se dalo pogoltniti, je prisiljeno rekla: »Kakšna tema za pogovor na tak večer!«

Potem je zavladala tišina; zakašljala je krava, in to jo je napeljalo, da je dodala, kako čudno je, da se ni v otroštvu nikoli bala krav, samo konj. Res pa je, ko je bila še otročiček v vozičku, velik vprežni konj zdirjal mimo za prst pred njenim obrazom. Njena družina, je povedala starcu v naslonjaču, že dolga stoletja živi v bližini Liskearda. To lahko potrdijo grobovi na pokopališču.

Zunaj se je zahihital ptič. »Slavec?« je vprašala gospa Haines. Ne, slavci ne pridejo tako daleč na sever. Bil je dnevni ptič, ki se je celo v spanju hihital nad sočno vsebino dneva, nad črvi, polži in peskom.

Starec v naslonjaču – gospod Oliver, upokojeni državni uradnik v Indiji – je dejal, da je zemljišče, ki so ga izbrali za greznico, če je prav slišal, na rimski cesti. Iz letala, je rekel, se še vedno zelo razločno vidijo brazde, ki so jih naredili Briti, Rimljani, elizabetinska graščina in plugi, ko so v času napoleonskih vojn preorali hrib, da bi zasejali pšenico.

»Ampak ne morete se spomniti ...« je začela gospa Haines. Ne, tega ne. Vendar pa se spominja – in že bi jim skoraj povedal česa, ko se je od zunaj zaslišal ropot, in vstopila je Isa, žena njegovega sina, z lasmi, spletenimi v kitki; oblečena je bila v domačo haljo z obledelimi pavi. Vstopila je kot labod, ki plava po svoji poti, potem pa se je zdrznila in obstala. Presenečena je bila, ker so bili v sobi

ljudje in so gorele luči. Sedela je pri svojem fantku, ki se slabo počuti, se je opravičila. O čem se pogovarjajo?

»Razpravljamo o greznici,« je rekel gospod Oliver.

»Kakšna tema za pogovor na tak večer!« je spet vzkliknila gospa Haines.

Le kaj je povedal o greznici ali o čemer koli *on*? se je vprašala Isa in nagnila glavo proti posestniku, gospodu Hainesu. Nekoč ga je srečala na sejmu, in drugič na teniškem turnirju. Podal ji je skodelico in teniški lopar – nič drugega. Toda na njegovem opustošenem obrazu je zmeraj slutila skrivnost, v njegovem molku pa strast. To je čutila na teniškem turnirju in na sejmu. Zdaj, tretjič, je to spet začutila, morda celo močnejše.

»Spominjam se,« se je vmešal starec, »da je moja mati ...« O svoji materi je ohranil v spominu, da je bila zelo obilna, da je držala pod ključem dozo za čaj, vendar mu je prav v tej sobi podarila Byrona. Pred več kot šestdesetimi leti, jim je povedal, mu je mati prav v tej sobi podarila Byronova dela. Premolknil je.

»V lepoti stopa kakor noč,« je citiral.

Potem pa še:

»Ne bova se več šla potepat v mesečini.«

Isa je privzdignila glavo. Besede so naredile dva kroga, popolna kroga, ki sta ju odplavila, njo in Hainesa, kot dva laboda po reki navzdol. Toda njegove snežno bele prsi je obdajala štrena umazane vodne leče in tudi njene noge s plavalno kožico je opletal njen mož, borzni mešetar. Zagugala se je na svojem trinožniku, njeni temni kitki sta zabingljali, njeno telo pa je bilo v obledeli domači halji kakor blazina.

Gospa Haines se je zavedala čustva, ki ju je ovijalo, njo pa izključevalo. Čakala je, kot človek počaka, da se poleže zvok orgel, preden zapusti cerkev. V avtomobilu, med

potjo domov v rdečo vilo med žitnimi polji, ga bo pokončala, kot drozg, ki s kljunom razcefra metuljeva krila. Počakala je, da je minilo deset sekund, in vstala, ustavila se je, potem pa, kot da bi slišala, da je zamrl zadnji zvok, gospe Oliver ponudila roko.

Toda Isa je, čeprav bi morala vstati v istem hipu kot gospa Haines, še naprej sedela. Gospa Haines je strmela iz globine svojih gosjih oči, kavdrala je: »Prosim, gospa Oliver, bodite tako ljubeznivi in priznajte, da obstajam ...« kar je tudi morala storiti, naposled se je dvignila s stola, v svoji obledeli domači halji, s kitkama, ki sta ji bingljali čez rame.

V svetlobi zgodnjega poletnega jutra se je videlo, da je Pointz Hall srednje velika hiša. Ni sodil med hiše, ki jih omenjajo vodiči. Bil je preveč preprost. Toda v tej beli hiši s sivo streho in z enim krilom zgrajenim pod pravim kotom, ki je bila postavljena ponesrečeno nizko na travniku z obrobo drevja na bregu nad njim, tako da se je dim vrtnčil do gnezd poljskih vran, je bilo prijetno živeti. Kadar so se ljudje vozili mimo, so se med seboj spraševali: »Zanima me, ali bo kdaj na prodaj?« Šoferja pa: »Kdo živi tu?«

Šofer ni vedel. Oliverjevi, ki so posestvo kupili pred dobrim stoletjem, niso bili v nobenem sorodu z Waringovimi, Elveyjevimi, Manneringovimi ali Burnetovimi, starimi družinami, ki so se vse poročale med seboj in so še po smrti ležale prepletene kakor korenine bršljana pod pokopališkim zidom.

Oliverjevi so bili tu samo nekaj čez sto dvajset let. Vseeno si, če si se vzpenjal po glavnem stopnišču – bilo je še eno, navadna lestev za služinčad na zadnji strani hiše – za-

gledal portret. Cela dolžina rumenega brokata se je videla že s srede stopnic, ko pa si se povzpел do vrha, sta se pokazala še mali napudrani obraz in veliki naglavni okras, posut z biseri – to je bila nekakšna prednica. Na hodnik se je odpiralo šest ali sedem spalnic. Prvi služabnik je bil nekoč vojak; poročil se je z gospejino sobarico in v stekleni vitrini je še zmeraj ležala ura, ki je na bojnem polju pri Waterlooju zaustavila kroglo.

Bilo je zgodaj zjutraj. Na travi je ležala rosa. Cerkvena ura je odbila osem udarcev. Gospa Swithin je odgrnila zaveso v svoji spalnici – obledeli beli cic, ki je s svojo zeleno podlogo od zunaj tako prijetno obarval okno. Uprla je stare roke v zapah, ga sunkoma odpahnila in obstala pred oknom – omožena sestra starega Oliverja, vdova. Vedno je načrtovala, da bo imela lastni dom, mogoče v Kensingtonu, mogoče pa v Kewu, da bi lahko zahajala v park. Toda vedno je ostala vse poletje, in ko je zima orosila šipe z vlago in zamašila odtoke z usahlim listjem, je vprašala: »Bart, le zakaj so hišo zgradili v kotanji, tako da gleda na sever?« Brat ji je odvrnil: »Očitno zato, da bi pobegnili pred naravo. Ali niso potrebovali kar dveh parov konj, da so izvlekli družinsko kočijo iz blata?« Potem ji je povedal slavno zgodbo o veliki zimi v osemnajstem stoletju, ko je sneg hišo za cel mesec odrezal od sveta. In ko so se rušila drevesa. Zato se je gospa Swithin vsako leto, ko je prišla zima, umaknila nazaj v Hastings.

Toda zdaj je bilo poletje. Zbudile so jo ptice. Kako so pele! Planile so nad zoro kot družčina zborovskih fantičev nad kolač, oblit s sladkorjem. Ker je bila že prisiljena poslušati, je iztegnila roko po svojem najljubšem čtivu – *Orisu zgodovine* – in je čas med tretjo in peto uro preživela v mislih o rododendronovih goščavah na Piccadillyju v časih, ko je bil kontinent, ki ga takrat, kot je razumela,

še ni delil kanal, celota, ki so jo naseljevale, kot je razumela, sopihajoče, valujoče, počasi zvijajoče se, in kot je domnevala, bevskaajoče pošasti s slonjimi telesi in tjujenjimi tilniki: igvanodont, mamut in mastodont, iz katerih, je pomislila, verjetno izvira.

Vzelo ji je pet sekund pravega, še precej več pa notranjega časa, da je ločila Grace v lastni osebi, z modrim porcelanom na pladnju, od z usnjato kožo pokrite, renčeče pošasti, ki je bila, ko so se odprla vrata, tik pred tem, da izruje celo drevo v zeleni, izparevajoči podrasti predzgodovinskega pragozda. Seveda je poskočila, ko je Grace odložila pladenj in rekla: »Dobro jutro, gospa.« Coprnica, je o njej pomislila Grace, ko je na svojem obrazu začutila dvojni pogled, ki je bil napol namenjen pošasti v močvirju, napol pa sobarici v potiskani obleki in belem predpasniku.

»Kako pojejo te ptice!« je na slepo rekla gospa Swithin. Okno je bilo zdaj odprto, gotovo so pele. Drozg je ljubeznivo poskakoval po trati, v njegovem kljunu se je zvijala spirala rožnate gumice. Ta pogled je gospo Swithin spodbudil, da je v domišljiji še naprej preoblikovala preteklost. Zastala je: rada je raztegovala meje trenutka, tako da je popotovala v preteklost ali prihodnost, ali vzdolž hodnikov in stezic, toda spomnila se je matere – matere, ki jo je prav v tej sobi oštevala: »Ne stoj tako in ne zijaj, Lucy, da ne bo zapihal drug veter ...« Kolikokrat jo je mati oštevala prav v tej sobi, »toda v čisto drugem svetu,« kot jo je rad opomnil brat. Sedla je torej k jutranjemu čaju kot katera koli druga stara dama z orlovskim nosom, suhljatimi lici, zlatim obročkom na prstu in drugim okrasjem nekoliko oguljene, toda korajžne starosti, med katero je v njenem primeru sodil tudi križec, ki se ji je zlato svetlikal na prsih.

Pestunji sta po zajtrku potiskali otroški voziček gor in dol po terasi, in medtem ko sta ga tako potiskali, sta se pogovarjali – nista oblikovali kroglic informacij ali si podajali misli, pač pa sta kot bonbone na jeziku obračali besede, ki so se tanjšale ter postajale prozorne, z njih pa se je cedila rožnata in zelena sladkost. To jutro je bila sladkost v tem: »Kako ga je kuharica ozmerjala zaradi teh belušev, kako sem ji, ko je poklicala, rekla: Kako ljubek kostim in še bluza za zraven,« in to je vodilo k nečemu o nekem fantu, medtem ko sta stopali gor in dol po terasi, obračali bonbone in potiskali otroški voziček.

Kakšna škoda, da je človek, ki je zgradil Pointz Hall, hišo postavil v kotanjo, čeprav je bila za rožnim vrtom in zelenjavo višje ležeča zaplata zemlje. Narava je poskrbela za zemljišče za hišo, človek pa je zgradil svojo hišo v kotanji. Narava je poskrbela za kos ruše, dolg pol milje in raven, dokler se ni nanagloma spustil k ribniku z lokvanji. Terasa je bila dovolj prostorna, da je na njej lahko plosko obležala cela senca enega izmed visokih dreves. Po njej si se lahko sprehajal gor in dol, gor in dol v drevesni senci. Dve ali tri drevesa so rasla tesno skupaj, potem so bile med njimi vrzeli. Njihove korenine so drobile rušo, med temi kostmi pa so bili zeleni vodometi in blazine trave, v kateri so spomladi rasle vijolice ali poleti divje, škrlatne kukavice.

Amy je ravno pripovedovala nekaj o nekem fantu, ko se je Mabel, z roko na vozičku, sunkovito obrnila in pogoltnila bonbon. »Nehaj kopati po zemlji,« je strogo dejala, »in pridi sem, George.«

Fantek je ostal zadaj in je ril po travi. Potem je dojenček, Caro, iztegnil peščico izpod odejice in plišasti medvedek je zletel na tla. Amy se je morala pripogniti. George je kopal po zemlji. Med rogovilama korenin je zažarela roža. Trga-

la se je opna za opno. Žarela je z blago rumeno, mehko svetlobo pod žametasto prevleko, dupline za vekami je napolnila s svetlobo. Vsa notranja tema se je spremenila v dvorano, oblito z rumeno svetlobo, dišečo po listju, dišečo po prsti. Za rožo je raslo drevo, in trava, roža in drevo so tvorili celoto. Ko je tako kopal, na kolenih, je držal v dlaneh vso rožo. Potem pa je prišlo rjojenje in topla sapa in slap raskavih sivih dlak se je pognal med njega in rožo. Skočil je pokonci in se od strahu prekucnil. Zagledal je, kako se mu bliža strašna brezoka pošast s kljunom, kako stopa z nogami, krili z rokami.

»Dobro jutro, gospod!« je vanj zabobnel votel glas iz papirnatega kljuna.

Starec je skočil proti njemu iz svojega skrivališča za drevesom.

»Reci dobro jutro, George, reci: ‚Dobro jutro, dedek,‘ ga je silila Mabel in ga lahko porinila proti moškemu. Toda George je stal in buljil. George je stal in bolščal. Takrat je gospod Oliver zmečkal papir, ki ga je zvil v kljun, in se pokazal v lastni podobi. Zelo visok star moški, z bleščečimi očmi, zgubanimi lici in z glavo brez las. Obrnil se je.

»K nogi!« je zakričal, »k nogi, ti mrcina!« George se je obrnil, obrnili sta se tudi pestunji s plišastim medvedkom v rokah, vsi so se obrnili in pogledali Sohraba, afganistanskega hrta, ki se je podil in poskakoval med rožami.

»K nogi!« je kričal starec, kot da bi poveljeval regimentu. Na pestunji je naredilo velik vtis, kako je star dečko njegovih let lahko še vedno kričal in prisilil takšno mrcino, da ga je ubogala. Afganistanski hrt je prišel nazaj, dobrikajoč se se je priplazil. In ko se je zvil k starčevim nogam, je stari Oliver na njegovo ovratnico napeljal vrvičco, zanko, ki jo je vedno nosil s seboj.

»Ti divja beštija ... ti hudobna beštija,« je godrnjal, ko se je sklanjal. George je gledal samo psa. Kosmati boki so se udiral in dvigali, na nozdrveh je imel mehurček pene. Planil je v jok.

Stari Oliver se je vzravnal, žile je imel nabrekle, lica zardeva, bil je jezen. Potegavščina s časopisom se mu ni posrečila. Fant je cmera. Pokimal je in odšel naprej, pogladil je zmečkani časopis, in medtem ko je poskušal najti pravo vrstico v stolpcu, mrmral: »Cmera, cmera.« Toda vetrič je napihnil plahto časopisa in čez njegov rob je opazoval pokrajino – valujoča polja, vresje in gozdove. Uokvirjeni so se spremenili v sliko. Če bi bil slikar, bi postavil stojalo sem, kjer je dežela, zamejena z drevjem, spominjala na sliko. Potem se je vetrič polegel.

»Gospodu Daladierju,« je prebral, potem ko je našel pravo mesto v stolpcu, »se je posrečilo ustaliti tečaj franka ...«

Gospa Oliver je z glavnikom potegnila skozi goste, zmršene lase, ki jih ni, potem ko je o tem dobro razmislila, nikoli postrigla na kratko niti na paža, in dvignila bogato izrezljano srebrno krtačo, ki je bila poročno darilo in je prišla zelo prav, če si hotel narediti vtis na hotelske sobarice. Dvignila jo je in stopila pred trokrilno ogledalo, tako da je lahko videla tri ločene verzije svojega precej močnega, vendar čednega obraza, zunaj stekla pa tudi pas terase, trate in drevesnih krošenj.

V ogledalu je v svojih očeh uzrla, kar je vso noč čutila do molčečega, romantičnega posestnika z opustošenim obrazom. »Zaljubljena,« je pisalo v njenih očeh. Toda zunaj, na umivalniku, toaletni mizici, med srebrnimi šatuljicami in srebrnimi krtačami, je bila druga ljubezen, ljubezen do

njenega moža, borznega mešetarja. »Očeta mojih otrok,« je dodala, zdrsnila je v kliše, ki ji ga je prikladno priskrbelo literatura. Notranja ljubezen je bila v očeh, zunanja ljubezen na toaletni mizici. Toda katero čustvo je zadrževalo v njej, ko je nad ogledalom zagledala, kako se zunaj čez trato približujejo otroški voziček, dve pestunji in njen mali sinek George, ki se vleče zadaj?

S svojo izrezljano krtačo je potrkala po oknu. Predaleč stran so bili, da bi jo slišali. V njihovih ušesih je bilo šelestenje dreves, ščeбетanje ptic, prevzemali so jih drugi pripetljaji življenja na vrtu, zanjo v spalnici neslišni in nevidni. Pod njenim oknom je plul otoček nedolžnosti, osamljen na zelenem otoku, obrobljen z zvončki, pokrit s pregrinjalom iz svile z naborki. Samo George se je vlekel zadaj.

Spet se je zazrla v svoje oči v ogledalu. Mora biti »zamljubljena«, če jo je sinoči njegova telesna prisotnost v sobi tako presunila, če so se besede, ki jih je izrekel, ko ji je podajal skodelico čaja, ko ji je podajal teniški lopar, tako prilegle nekemu mestu v njej in zdaj visijo med njima kot žica, brneča, drhteča, vibrirajoča – v globinah ogledala je tipala za besedo, ki bi ustrezala neskončno hitrim obratom propelerja letala, ki ga je videla nekoč ob zori v Croydonu. Hitreje, hitreje, hitreje, je brnelo, brenčalo, mrmralo, dokler se niso vse lopute zilile v eno samo in je letalo zaplavalo daleč, daleč ...

»V dalj hitiva, v neznano, kot oblak lahak,« je zamoljajala, »ko se pneva v strmem letu skoz poletni ...«

Rima je bila »zrak«. Odložila je krtačo. Dvignila je telefonsko slušalko.

»Tri, štiri, osem, Pyecombe,« je rekla.

»Gospa Oliver pri telefonu ... Katere ribe imate danes? Trske? Navadni jezik? Morski list? Morsko ploščo?«

»Tam, kar naju veže tukaj, bo razpadlo v prah,« je zamrmrala. »Morske liste. Fileje. Pravočasno za kosilo, prosim,« je rekla na glas. »Kot peresce, sinje, lahko, v strmem letu skozi tihi zrak ... tam, kar naju veže tukaj, bo razpadlo v prah ...« Te besede niso bile vredne, da bi jih zapisala v zvezek, vezan kot knjiga za gospodinjske izdatke, za primer, če bi Giles kaj posumil. »Ponesrečena« je bila beseda, ki jo je najbolje opisala. Nikoli ni, na primer, prišla iz trgovine s tistimi oblačili, ki jih je občudovala, niti ji ni ugajala lastna postava, kadar jo je ošvrknila s pogledom v izložbi trgovine na ozadju temne bale blaga za hlače. Široka v pasu, močnih udov in, razen las, urejena na skopi moderni način, ni nikdar izgledala kot Sapfo ali kateri izmed tistih lepih mladih moških, katerih fotografije so okras tedenskih časopisov. Izgledala je kot tisto, kar je bila – hči gospoda Richarda in nečakinja tistih dveh starih dam iz Wimbledon, ki sta bili tako ponosni, ker sta bili O'Neilovi in sta svoj izvor vodili od irskih kraljev.

Neka prismojena, priliznjena dama se je nekoč zaustavila na pragu prostora, ki ga je poimenovala »srce doma«, na pragu knjižnice, in dejala: »Razen kuhinje je knjižnica najprijaznejša soba v hiši.« Potem je stopila čez prag in dodala: »Knjige so zrcala duše.«

V tem primeru umazane, zapackane duše. Vlaku je namreč potreboval tri ure, da je dosegel to oddaljeno vas čisto v osrčju Anglije, zato si nihče ni upal na tako dolgo pot, ne da bi se prej zavaroval pred morebitno duhovno lakoto in si na stojnici kupil kakšno knjigo. Tako je zrcalo, ki je odsevalo vzvišeno dušo, odsevalo tudi zdolgočasno dušo. Nihče se ni mogel pretvarjati, če se je ozrl na zmešnjavo napetih romanov, ki so jih tu pustili nedeljski

gostje, da zrcalo vedno odseva trpljenje kakšne kraljice ali junaštvo kralja Harryja.

Ob tej zgodnji uri junijskega dopoldneva je bila knjižnica prazna. Gospa Oliver je morala pogledati v kuhinjo. Stari gospod Oliver je še vedno hodil po terasi, gospa Swithin pa je bila seveda v cerkvi. Rahla, toda spremenljiva sapica, ki jo je napovedal vremenoslovec, je napihnila rumene zavese in noter je posijala svetloba, takoj za njo pa se je ulegla senca. Ogenj je posivel, zatem pa vzplamtel, in mali koprivar je udarjal po spodnji šipi na oknu: tap, tap, tap; ponavljal je, da bi, če sem ne bi nikdar prišla živa duša, nikdar, nikdar, nikdar, knjige splesnele, ogenj ugasnil, mali koprivar pa bi poginil na šipi.

Vstopil je starec, najavljen z vihravim prihodom afganistanskega hrta. Prebral je svoj časopis, dremalo se mu je, zato se je pogreznil v naslonjač, prevlečen s katunom, pes, afganistanski hrt, pa se je ulegel k njegovim nogam. S smrčkom na tacah in bedri, pritegnjenimi k životu, je izgledal kakor kamnit pes, pes križarja, ki celo v kraljestvu smrti bedi nad spancem svojega gospodarja. Toda gospodar ni bil mrtev, samo sanjal je; zaspano, kot v ogledalu, motnem od lis, je gledal samega sebe, mladeniča s čelado, in padajoči stopničasti slap. Toda nobene vode, in hribi, kot nagubano sivo blago, v pesku obroč reber, od črvov požrt vol na soncu, divjaki v senci skale, v njegovi roki pa puška. Sanjska roka se je stisnila v pest, prava roka pa je ležala na naslonjalu fotelja, žile so nabreknile, toda po njih je zdaj tekla samo rjavkasta tekočina.

Odprla so se vrata.

»Ali motim?« se je opravičevala Isa.

Seveda je motila – uničila mu je mladost in Indijo. Sam si je bil kriv, saj je prav ona vztrajno vlekla naprej nit njegovega življenja, tako tenko, tako daleč. V resnici ji je bil,

ko jo je opazoval, kako se sprehaja po sobi, hvaležen za to nadaljevanje.

Veliko starcev je imelo samo svojo Indijo – starcev po klubih, starcev po sobah zadaj za Jermyn Streetom. V svoji črtasti obleki je bila njegovo nadaljevanje, ko je mrmrala pred knjižnimi policami: »Močvirje se temni pod luno, nagli oblaki spili so poslednji žar večera ... Naročila sem ribe,« je rekla na glas in se obrnila, »čprav ne morem obljubiti, da bodo sveže. Toda teletina je draga, vsi v tej hiši pa smo že siti govedine in ovčetine ... Sohrab,« je rekla in se ustavila pred njima. »Kaj pa je *ta* počel?«

Nikoli ni pomahal z repom. Nikoli ni priznaval vezi družinskega življenja. Ali se je prihulil ali pa je grizel. Zdaj so njegove divje rumene oči strmele zdaj vanjo, zdaj vanj. Lahko je zdržal pogled obeh. Potem se je Oliver spomnil.

»Ta tvoj mali je cmera,« je rekel prezirljivo.

»Oh,« je zavzdihnila, privezana na naslonjalo fotelja, kot balon na vrvici, z nešteto vezmi, tenkimi kot las, k družinskemu življenju. »Kaj pa je bilo?«

»Vzel sem časopis,« ji je pojasnil, »takole ...«

Vzel ga je in ga zvil v kljun preko svojega nosu. »Tako le,« je prej skočil pred otroka izza drevesa.

»On pa je tulil. Res je mevža, ta tvoj sin.«

Isa se je namrščila. Ni bil mevža, njen sin že ne. Sovražila je vse družinsko, pollaščevalnost, materinskost. On to ve in to počne nalašč, samo da jo draži, stari surovež, njen tast.

Pogledala je stran.

»Knjižnica je vedno najprijaznejša soba v hiši,« je citirala in se z očmi sprehodila po hrbtih knjig. Knjige so »zrcalo duše«. *Vilinska kraljica* in Kinglakov *Krim*, Keats in *Kreutzerjeva sonata*. Stojijo tam in zrcalijo. Kaj? Kakšno zdravilo zanjo se lahko pri njeni starosti – starosti stoletja, devetintridesetih letih – skriva v knjigah? Bala se je knjig,

kot vsa njena generacija, tako kot se je bala tudi pušk. Pa vendar je preudarjala, kot človek z neznosnim zobobolom, ki z očmi otipava zelene stekleničke s pozlačenimi etiketami v apoteki, ali ni morda v kateri zdravilo: »Keats in Shelley, Yeats in Donne. Ali pa mogoče ne pesmi, življenjepis. Garibaldijevo življenje. Življenje lorda Palmerstona. Mogoče pa ne človeško življenje, življenje grofije: *Staroveški spomeniki v Durhamu, Zapiski Nottinghamskega arheološkega društva*. Ali pa sploh ne življenje, temveč znanost – Eddington, Darwin ali Jeans.«

Nič od tega ni odpravilo njenega zobobola. Za njeno generacijo je bil knjiga časopis, in ko je tast odložil *Times*, ga je vzela in brala: »Konj z zelenim repom ...« kar je bilo fantastično. Potem: »Stražnik na Whitehallu ...« kar je bilo romantično, potem pa je, zlagajoč besedo na besedo, prebrala: »Kavaleristi so ji rekli, da ima konj zelen rep, toda ugotovila je, da gre za čisto navadnega konja. Zvlekli so jo v izbo v vojašnici, kjer so jo vrgli na pograd. Potem je eden od kavaleristov strgal z nje oblačila, ona pa je kričala in ga tokla po obrazu ...«

To je bilo resnično, tako resnično, da je na mahagonijastih vratnih krilih zagledala Slavolok na Whitehallu, skozi Slavolok izbo v vojašnici, v izbi pograd, na pogradu pa dekle, kako kriči in ga tolče po obrazu, ko so se odprla vrata (kajti to so bila res vrata), in vstopila je gospa Swithin s kladivom v roki.

Previdno se je pomikala naprej, kot da bi bila tla pod njenimi ponošenimi škornji za na vrt tekoča, in ko se je bližala, je stisnila ustnice in se postrani nasmehnila bratu. Niti besede nista izmenjala, ko je stopila h kredenci v kotu in odložila nazaj kladivo, ki ga je vzela, ne da bi ga vprašala za dovoljenje, skupaj – odprla je pest – s polnim prgiščem žebļjev.

»Cindy, Cindy,« je zagodrnjal, ko je zaprla vrata kredence.

Lucy, njegova sestra, je bila tri leta mlajša od njega. Ime Cindy, ali Sindy, ker ga je bilo mogoče pisati na oba načina, je bilo ljubkovalno za Lucy. S tem imenom jo je klical, ko sta bila otroka, ko je tekala za njim, kadar je šel loviti ribe, in je nabirala majhne šopke poljskih cvetic, ki jih je tesno ovijala z dolgim stebлом trave: okrog in okrog in okrog. Nekoč, se je spomnil, ji je naročil, naj sama sname ribo s trnka. »Joj!« je zakričala, ker so bile škrge polne krvi. On pa je zagodrnjal: »Cindy!« Duh tistega jutra na travniku je bil z njo, ko je odložila kladivo nazaj na njegovo mesto na polici in žeblje na njihovo mesto na drugi ter zaprla kredenco, glede katere je bil Oliver še vedno zelo občutljiv, ker je v njej še zmeraj hranil ribiški pribor.

»Pribila sem plakat na skedenj,« je rekla in ga rahlo potrepljala po ramenu.

Te besede so bile kot prvi udarec potrkanja zvonov. Ko zazveni prvi, zaslišiš drugega, ko zazveni drugi, zaslišiš tretjega. Tako je Isa, ko je slišala gospo Swithin reči: »Pribila sem plakat na skedenj,« vedela, da bo takoj zatem dejala:

»Za predstavo.«

On pa bo rekel:

»Danes? Gromska strela! Čisto sem pozabil!«

»Če bo lepo,« je nadaljevala gospa Swithin, »bodo igrali na terasi ...«

»Če pa bo dež,« je nadaljeval Bartholomew, »na skednju.«

»In kakšno bo?« je vprašala gospa Swithin. »Dež ali lepo?«

Potem pa sta, že sedmič po vrsti, oba pogledala skozi okno.

Vsako poletje, zdaj že sedmo poletje, je Isa slišala iste besede: o kladivu in žebliih, o predstavi in vremenu. Vsako leto sta se vprašala, ali bo dež ali lepo, in vsako leto je bilo – eno ali drugo. Enak udarec zvona je sledil enakemu udarcu, samo da je letos za potrkanjem slišala: »Dekle je kričalo in ga tolklo po obrazu s kladivom.«

»Vremensko poročilo,« je rekel gospod Oliver in obračal strani, dokler ga ni našel, »pravi: Spremenljivo vetrovno, razmeroma visoka povprečna temperatura, občasne plove.«

Odložil je časopis in vsi so se ozrli v nebo, da bi videli, ali nebo uboga vremenoslovca. Vreme je bilo brez dvoma spremenljivo. Na vrtu je bilo ta hip zeleno, naslednji sivo. Posijalo je sonce – brezmejna ekstaza veselja je zalila vsako rožo, vsak list. Potem se je sočutno umaknilo in si zakrilo obličje, kot da ne bi preneslo pogleda na človeško trpljenje. Nekakšna lahkomiselnost, pomanjkanje skladja in reda v oblakih, ko so se tanjšali in debelili. Ali so ubogali svoj lastni zakon – ali nobenega zakona? Nekateri so bili samo kosmi bele preje. Eden, visoko gori, zelo oddaljen, se je strdil v zlat alabaster – narejen je bil iz nesmrtnega marmorja. Za njimi je bila modrina, čista modrina, črna modrina – modrina, ki se ni nikdar spustila, ki ni bila nikdar zapažena. Nikoli ni padla dol na svet kot sonce, senca ali dež, pač pa se sploh ni zmenila za malo pisano žogico zemlje. Nobena roža je ni občutila, nobeno polje, noben vrt.

Oči gospe Swithin so žarele, ko je zrla vanjo. Isa si je mislila, da je njen pogled nepremičen, ker tam gori vidi Boga, Boga na njegovem tronu. Toda v naslednjem trenutku je vrt zagrnila senca in nepremični pogled gospe Swithin se je sprostil, pogledala je dol in rekla:

»Zelo nestanovitno je. Bojim se, da bo deževalo. Preostane nam samo še, da molimo,« je dodala in se dotaknila svojega križca.

»In pripravimo dežnike,« je rekel njen brat.

Lucy je zardela. Udaril je v njeno vero. Ko je rekla »molimo«, je dodal »dežnike«. Napol je prekrila križec z dlanjo. Zgrbila se je, se prihulila, toda takoj zatem je vzkliknila:

»O, tukaj sta – ljubčka!«

Mimo se je po trati peljal otroški voziček.

Tudi Isa je pogledala. Kakšen angel je bila – ta stara ženska! Da je takole pozdravila otroka, da se je s svojimi koščenimi rokami in smejočimi se očmi postavila po robu tistim neskončnostim in starčevemu preziru! Kako pogumno, takole kljubovati Bartu in vremenu!

»Mali izgleda kot rožica,« je rekla gospa Swithin.

»Neverjetno, kako hitro si otroci opomorejo,« je rekla Isa.

»Je pojedel zajtrk?« je vprašala gospa Swithin.

»Do zadnje mrvice,« ji je odvrnila Isa.

»Kaj pa dojenček? Nobenega znaka ošpic?«

Isa je odkimala. »Moramo potrkati na les,« je dodala in potolkla po mizi.

»Povej mi, Bart,« je gospa Swithin ogovorila brata, »od kod to izvira? Trkanje na les ... Kaj se ni Antaj dotikal zemlje?«

Zelo pametna ženska bi bila, je pomislil, samo če bi se znala zbrati. Toda eno je vodilo k drugemu, drugo k tretjemu. Kar je šlo pri enem ušesu noter, je šlo pri drugem spet ven. Vse pa je bilo, kot se to pač dogaja po sedemdesetih, obkroženo z enim samim, ponavljajočim se vprašanjem. Njeno je bilo, ali naj se naseli v Kensingtonu ali v Kewu.

Toda ko je prišla zima, se ni nobeno leto odločila niti za eno niti za drugo. Nastanila se je v Hastingsu.

»Potrkati na les, dotakniti se zemlje, Antaj,« je momljaj in zlagal razpršene koščke v celoto. To bi lahko razrešil Lemprière ali enciklopedija. Toda odgovora na njegovo vprašanje ni bilo v knjigah – zakaj v Lucyjini glavi, ki je po obliki tako podobna njegovi, obstaja bitje, h kateremu moli? Lucy mu ne pripisuje, si je mislil, las, zob ali nohtov na nožnih prstih. To je bolj, si je mislil, moč ali žarenje, ki vodi drozga in črva, tulipan in psa, pa tudi njega, starega moškega z nabrekli žilami. To jo je v mrzlem jutru spravilo iz postelje in jo poslalo po blatni poti, častit to moč, katere govornik je Streatfield. Pošteni možakar, ki v zakristiji kadi cigare. Potrebuje trohico tolažbe, medtem ko pridiga astmatičnim starcem in s pomočjo plakatov, pribitih na skednje, brez prestanka popravlja zvonik, ki se kar naprej ruši. Ljubezen, je premišljeval, ki bi jo morali dajati mesu in krvi, dajejo cerkvi ... ko je Lucy, ki je s prsti bobnala po mizi, rekla:

»Od kod – od kod to izvira?«

»To je vraževerje,« je dejal.

Zardela je, slišati pa je bilo tudi, kako je na kratko potegnila vase zrak, ko je še enkrat zadal udarec njeni veri. Toda ker sta bila brat in sestra, zanju meso in kri nista bila meja, pač pa megla. Nič ni moglo spremeniti njune medsebojne ljubezni, noben argument, nobeno dejstvo, nobena resnica. On ni videl tega, kar je videla ona; ona ni videla tega, kar je videl on – in tako dalje, *ad infinitum*.

»Cindy,« je zagodrnjal. In prepira je bilo konec.

Skedenj, na katerega je Lucy pribila svoj plakat, je bil veliko poslopje na dvorišču. Bil je enako star kot cerkev

in zgrajen iz istega kamna, samo da ni imel zvonika. Postavljen je bil na vogalnih stožčastih podstavkih iz sivega kamna, kar ga je ščitilo pred podganami in vlago. Tisti, ki so bili kdaj v Grčiji, so zmeraj govorili, da jih spominja na tempelj. Tisti, ki v Grčiji niso bili nikdar – večina – so ga vseeno občudovali. Streha je bila preperele rdeče oranžne barve, znotraj pa je bila votla dvorana, preprežena s snopi sončnih žarkov, rjava, dišeča po zrnju, temna, kadar so bila vrata zaprta, toda bleščeče razsvetljena, kadar so bila vrata na enem koncu na stežaj odprta, da so lahko noter vozili vozovi – dolgi, nizki vozovi, kakor ladje z morja, ki kljubujejo zrnju pred sabo, in ne valovom, kadar se zvečer vračajo, otovorjeni s senom. Šopi sena so obležali vzdolž poti, po katerih so pripeljali vozovi.

Zdaj so po podu na skednju razpostavili klopi. Če bi deževalo, naj bi igralci igrali na skednju. Na enem koncu so namesto odra položili deske. Naj bo dež ali lepo, bodo gledalci tukaj popili čaj. Mlada fanta in dekleti – Jim, Iris, David, Jessica – so imeli še vedno polne roke dela z razobešanjem vencev iz rdečih in belih papirnatih vrtnic, ki so ostali od proslavljanja kronanja. Kihali so od zrnja in prahu iz žakljev. Iris si je okrog glave zvezala ruto, Jessica je bila v jahalnih hlačah. Fanta sta delala v srajcah. Bleda pleve so se jim zatikale v lase in zlahka so se zaskalili v prste s trščico lesa.

»Stara frfra« (vzdevek gospe Swithin) je na skedenj pribijala nov plakat. Prvega je odpihnilo, ali pa je to storil vaški tepček, ki je zmeraj potrgal vse, kar je bilo kam pribito, in se je zdaj hahljal nad plakatom v senci kakšne žive meje. Tudi ti, ki so delali, so se smejali, kot da bi stari Swithinovi za petami sledil smeh. Pogled na staro frajlo z vihrajočo grivo belih las, čevlji na gumbke, kakor da bi imela krempeljce, posute z bobikami, tako kot kanarček,

in črnimi nogavicami, nabranimi okrog gležnjev, je Davida seveda pripravil, da je požmrknil z očesom, in Jessico, da mu je, medtem ko mu je podajala verigo papirnatih rož, pomežiknila nazaj. Bili so snobi, se pravi, dovolj dolgo so živeli na tem enem in istem koncu sveta, da se je vanje neizbrisno vtisnil pečat obnašanja, ki je bilo običajno že kakšna tri stoletja. Zato so se ji smejali, vendar so jo spoštovali. Če je nosila bisere, potem so bili to pravi biseri.

»Stara frfra v poskoku,« je rekel David. Dvajsetkrat je stekla noter in ven in jim končno prinesla velik vrč limonade in pladenj sendvičev. Jessie je držala girlando, on pa jo je pribijal s kladivom. Noter je zatavala kokoš, mimo vrat je šel sprevod krav, potem ovčarski pes, potem pa še kravar Bond, ki se je zaustavil.

Motril je mladino, ki je obešala vrtnice od enega škarnika do drugega. Zelo slabo mnenje je imel o vseh, preprostih ljudeh in plemstvu. Ko se je, molčeč in posmehljiv, naslanjal na vrata, je spominjal na posušeno vrbo, ki se sklanja nad potok, potem ko ji je odpadlo vse listje, v njegovih očeh pa se je zrcalil muhasti tok vode.

»Hejo ho!« je nenadoma zakričal. To je bilo bržkone v kravjem jeziku, kajti lisasta krava, ki je pomolila glavo noter pri vratih, je spustila rogove, zamahnila z repom in se odzibala stran. Bond ji je sledil.

»V tem je problem,« je rekla gospa Swithin. Medtem ko je gospod Oliver listal enciklopedijo in pod geslom Vraževerje iskal izvor izraza »potrkati na les«, sta z Iso razpravljali o ribah – ali bodo sveže, ker prihajajo od daleč.

Tako daleč stran od morja so bili. Kakšnih sto milj stran, je rekla gospa Swithin, ne, mogoče sto petdeset. »Toda pravijo,« je nadaljevala, »da lahko ob mirnih nočeh